

Sygn. akt I CSK 306/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 kwietnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Frąckowiak (przewodniczący)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Radia [...] przeciwko Związkowi [...] w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 11 kwietnia 2014 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 11 stycznia 2013 r.,

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 lutego 2012 r. Sąd Okręgowy w W. zasądził od poznanego na rzecz powódki 103 405,78 zł z ustawowymi odsetkami od oznaczonych kwot, umorzył postępowanie co do kwoty 39 914,22 zł i orzekł o kosztach procesu.

Sąd ustalił, że pozwany jest organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi. W latach 2003-2009 rozliczał wpływy z tytułu licencji na emisję fonogramów i wideogramów muzycznych, których producentem była powódka. Robił to w ten sposób, że przedstawiał powódce kwotę wynagrodzenia za oznaczony okres do akceptacji. Powódka wystawiała natomiast fakturę VAT, w której wpisywała zaakceptowaną kwotę wynagrodzenia netto i kwotę z tytułu podatku od towarów i usług w wysokości 22%. Pozwany faktury te realizował jednak jedynie w zakresie wynagrodzenia netto. Odmówił zapłaty wynagrodzenia wraz z podatkiem od towarów i usług - mimo wezwań - ponieważ uważa, że nie ma podstaw do pobierania podatku.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji powództwo należało uznać za uzasadnione. Podstawę prawną pobrania podatku stanowi art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r., Nr 177, poz. 1054 ze zm.; dalej - „u.p.t.u.”). Należne powódce wynagrodzenie dotyczy bowiem świadczenia usługi, która podlega opodatkowaniu podatkiem od towarów i usług.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w W. oddalił apelację pozwanego i orzekł o kosztach postępowania odwoławczego.

Powołując się na art. 5 ust. 1 pkt 1 i art. 8 ust. 1 pkt 1 u.p.t.u., podkreślił, że między stronami doszło do przeniesienia praw do wartości niematerialnych w postaci prawa do korzystania z fonogramów i wideogramów, podlegających podatkowi od towarów i usług. Sąd odwoławczy nie podzielił zarzutu apelującego, że nie było podstaw do pobierania spornego podatku przed nowelizacją art. 8 u.p.t.u., polegająca na dodaniu do niego ustępu 2a, dokonaną ustawą z dnia 18 marca 2011 r. (Dz. U. Nr 64, poz. 332). Powołując się na wyrażony w literaturze

pogląd, uznał, że przepis art. 8 u.p.t.u. sprzed jego nowelizacji należy interpretować w taki sposób, jakby rozwiązanie zawarte w dodanym do niego ust. 2a istniało także przed nowelizacją.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik pozwanego zarzucił naruszenia art. 1 k.p.c., art. 535 k.c., art. 94 ust. 4, art. 20 i art. 5 ust. 1 w związku z art. 8 ust.1 u.p.t.u. Powołując się na te podstawy wniósł o „zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa” bądź o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy rozpoznać zarzut wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem art. 1 k.p.c. zmierzający do podważenia w rozumieniu tego przepisu cywilnego charakteru sprawy, a w konsekwencji do zakwestionowania dopuszczalności drogi sądowej, ponieważ jego uwzględnienie spowodowałoby najdalej idące skutki procesowe (art. 379 pkt 1 i art. 386 § 2 k.p.c.). Zdaniem skarżącego sprawa o zasądzenie dochodzonej przez powódkę należności brutto jest sprawą cywilną; straciła ona jednak ten charakter, gdy pozwany zakwestionował zasadność doliczenia do należności netto podatku od towarów i usług.

Ocena sprawy na podstawie art. 1 k.p.c. - jak niejednokrotnie podkreślał Sąd Najwyższy - zależy od przedmiotu procesu, tj. przedstawionego pod osąd roszczenia i przytoczonego przez powoda stanu faktycznego. Te dwa elementy, konkretyzując stosunek prawny między stronami, kształtują charakter sprawy i tym samym nadają jej - lub odejmują - przymiot sprawy cywilnej (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 1992 r., III CZP 138/91, OSNSP 1992, nr 7-8, poz. 128 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1999 r., II CKN 340/98, OSNC 1999, nr 9, poz. 161, z dnia 9 marca 1999 r., II CKN 984/98, OSNC 1999, nr 10, poz. 180, z dnia 11 sierpnia 1999 r., I CKN 414/99, OSNC 2000, nr 1, poz. 20 i z dnia 14 września 2004 r. III CK 566/03, nie publ.). Oznacza to, że istotne w tym względzie są twierdzenia powoda, na których opiera on swoje roszczenie, bowiem wykazanie istnienia roszczenia i stosunku prawnego łączącego strony nie jest wymagane; okoliczności te mogą mieć znaczenie tylko dla oceny

zasadności powództwa (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2003 r., III CZP 85/02, OSNC 2003, nr 10, poz. 129 i powołane tam orzecznictwo). Nie powinno też budzić wątpliwości, że wykładnia art. art. 1 i 2 k.p.c. powinna pozostawać w zgodzie z przepisami art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 177 Konstytucji RP, które gwarantują każdemu prawo do sądu, stwarzając domniemanie kompetencji sądu powszechnego we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów. Stąd w orzecznictwie zarówno Sądu Najwyższego, jak i Trybunału Konstytucyjnego, pojęcie sprawy cywilnej rozumiane jest szeroko (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1998 r., I CKN 1000/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 6, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2000 r., SK 12/99, OTK 2000, nr 5, poz. 143, uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2003 r., III CZP 85/02, OSNC 2003, nr 10, poz. 129).

Mając na względzie powyższe nie można podzielić zarzutu skarżącego, że wyrok został wydany z naruszeniem art. 1 k.p.c. Z pozwu wynika bowiem jednoznacznie, że powód dochodzi należności z tytułu tantiem za odtwarzanie fonogramów i wideogramów oraz opłat od tzw. czystych nośników wraz z należnym - jego zdaniem - podatkiem od towarów i usług. Niekwestionowany przez pozwanego cywilnoprawny charakter tak określonego roszczenia stanowiącego przedmiot procesu, nie uległ zmianie - wbrew przekonaniu skarżącego - na skutek zakwestionowania przez pozwanego zasadności podwyższenia dochodzonej należności o podatek od towarów i usług; okoliczność ta może bowiem mieć znaczenie jedynie dla oceny zasadności powództwa, nie podważa natomiast cywilnego charakteru sprawy.

Argumentów wspierających przedstawioną ocenę powyższego zarzutu kasacyjnego dostarczają sprawy, w których np. spór dotyczący wysokości należnego wynagrodzenia za roboty budowlane ograniczał się do kwestii zasadności podwyższenia go o należność z tytułu podatku od towarów i usług. Cywilny charakter tych spraw nie budził wątpliwości, mimo że spór w istocie dotyczył tylko rozstrzygnięcia kontrowersji między stronami co do zasadności żądania podwyższenia wynagrodzenia o podatek od towarów i usług (por. uchwałę

Sądu Najwyższego z dnia 21 lipca 2006 r., III CZP 54/06, OSNC 2007, nr 5, poz. 66). Podobnie w sprawach dotyczących wysokości odszkodowania przysługującego na podstawie ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu za szkodę powstałą w związku z ruchem tego pojazdu, ustalonego według cen części zamiennych i usług, w których spór ograniczał się do kwestii, czy odszkodowanie obejmuje także kwotę podatku od towarów i usług (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2007 r., III CZP 150/06 OSNC 2007, nr 10, poz. 144).

Nie można natomiast odeprzeć zarzutu skarżącego, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem art. 5 ust. 1 w związku z art. 8 ust. 1 u.p.t.u. w znajdującej zastosowanie w sprawie wersji sprzed 1 kwietnia 2011 r.

W sprawie jest bezsporne, że na skutek nowelizacji art. 8 u.p.t.u., dokonanej ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz ustawy - Prawo o miarach (Dz. U. Nr 64, poz. 332; dalej: „ustawa nowelizująca”), dodano do tego przepisu ust. 2a, który obecnie stanowi niekwestionowaną w sprawie podstawę prawną do pobierania spornego podatku od towarów i usług. Rozstrzygając powstałą między stronami kontrowersję co do możliwości przyjęcia rozwiązania zawartego w art. 8 ust. 2a u.p.t.u. do stanów sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej, Sąd podzielił wyrażony w literaturze pogląd, że przepis art. 8 u.p.t.u. w wersji sprzed 1 kwietnia 2011 r. należy interpretować w taki sposób, jak gdyby rozwiązanie zawarte w art. 8 ust. 2a istniało w ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług także przed jej nowelizacją. Sąd nie rozważył jednak - co trafnie zarzucił skarżący - czy taka interpretacja nie narusza zasad wykładni przepisów prawa podatkowego, zwłaszcza przyjmowanej w orzecznictwie administracyjnym zasady, że wykluczone jest posługiwanie się w procesie wykładni prawa podatkowego regułą, że wszelki wątpliwości należy rozstrzygać na korzyść Skarbu Państwa, z pominięciem interesu podatnika działającego w zaufaniu do obowiązującego prawa (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 26 września 1995 r., SA/Lu 1929/94, nie publ., Naczelnego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 24 lipca 1998 r., I SA/Gd 1604/96, nie publ. i Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 11 kwietnia 2000 r., III SA 680/99, nie publ.). Kwestia rozumienia art. 8 u.p.t.u. we wskazanym zakresie nie jest bowiem

oczywista i budzi wątpliwości, o czym świadczą informacje zawarte w skardze kasacyjnej, zwłaszcza dotyczące sporu pozwanego z urzędem kontroli skarbowej i izbą skarbową, które przyjęły niekorzystną dla niego wykładnię wymienionego przepisu, ale na skutek zaskarżenia decyzji sprawa - po wydaniu wyroku przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. - oczekuje na rozpoznanie skargi kasacyjnej.

Nie zostało także jednoznacznie wyjaśnione, co stanowi podstawę prawną dochodzonego przez powoda roszczenia. Według uzasadnienia zaskarżonego wyroku źródłem tego roszczenia były „wypływy uzyskane za licencje” (str. 1), „działalność polegająca na udzieleniu przez pozwanego licencji na emisję fonogramów i wideogramów muzycznych” (str. 2), „udzielenie przez powoda licencji na wykorzystanie posiadanych przez niego praw do fonogramów i wideogramów” (str. 3), „pełniona przez pozwanego rola pośrednika w relacjach pomiędzy powodem a podmiotami korzystającymi z licencji (str. 4), „udokumentowana przez powoda sprzedaż praw zgodnie z art. 106 ust. 1 ustawy VAT” (str. 6). Brak stanowczego rozstrzygnięcia tej kwestii uniemożliwia – wobec stanowiska skarżącego, że podstawą dochodzonego roszczenia nie jest umowa - odparcie omawianego zarzutu naruszenia prawa. Sąd nie wskazał także co stanowi podstawę roszczenia z tytułu opłat od tzw. czystych nośników, które nie mają charakteru opłat licencyjnych. Wydaje się, że chodzi tu o zobowiązanie wynikające z art. 20 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r., Nr 90, poz. 631; dalej - „u.p.a.p.p.”), które jest - co przyjmuje się także w literaturze – zobowiązaniem cywilnym, a nie podatkowym. Jest to bowiem zobowiązanie wywodzące się wprost z ustawy, powstaje na skutek zrealizowania się określonego w ustawie stanu faktycznego, a wynikający z niego dług powstaje niezależnie od woli stron.

Przepis art. 8 ust 1 u.p.t.u., definiując świadczenie usług, odsyła do art. 5 ust. 1 pkt 1 u.p.t.u. Z tego przepisu wynika, że usługi podlegają co do zasady opodatkowaniu, jeżeli są odpłatne. Przyjmując odpłatność świadczonej przez pozwanego usługi, Sąd nie wyjaśnił, na jakiej podstawie przyjął taki jej charakter. W tej sytuacji, nie można - wobec zakwestionowania przez skarżącego odpłatnego charakteru usługi z powołaniem nie na odpowiednie postanowienia regulaminu repartycji wpływów od nadawców radiowych i telewizyjnych z tytułu emisji

fonogramów i wideogramów muzycznych (§ 3 ust. 1 i § 4) - odeprzeć zarzutu, że świadczona usługa nie podlegała podatkowi od towarów i usług ze względu na jej nieodpłatność.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.).